

R E C E N Z J A

**rozprawy doktorskiej Pani mgr Edyty Szwedo
nt. „Sytuacja rodzinna i szkolna uczniów o różnym poziomie kompensacji społecznych.
Analiza porównawcza”
napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Kazimiery Wódz**

1. Podstawa sporządzonej oceny

Podstawą wydania oceny rozprawy doktorskiej Pani mgr Edyty Szwedo „Sytuacja rodzinna i szkolna uczniów o różnym poziomie kompensacji społecznych. Analiza porównawcza”, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Kazimiery Wódz, jest pismo Dyrektora Instytutu Socjologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach dr hab. Tomasza Nawrockiego, prof. UŚ, z dnia 27 kwietnia 2020 r. zgodnie z upoważnieniem Rady Naukowej Instytutu Socjologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o ocenę rozprawy.

2. Konteksty ogólne rozprawy

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Edyty Szwedo „Sytuacja rodzinna i szkolna uczniów o różnym poziomie kompensacji społecznych. Analiza porównawcza”, już na wstępie mojej opinii stwierdzam iż stanowi interesujące studium, ujęcie badawczo – analityczne problematyki znaczenia środowisk wychowawczych: rodzinnego i szkolnego w rozwoju uczniów, kształtowania kompetencji, w okresie w którym jakże liczne są opinie i stanowiska, również w dyskursie naukowym prowadzone od wielu dekad o ich niewydolności socjalizacyjnej, odczuwalnym, niesatysfakcjonującym poziomie współpracy.

W mojej ocenie już w tytule tematu rozprawy, jednoznacznie sformułowanym przez Autorkę, precyzyjnie została zawarta informacja o przedmiocie prowadzonych rozważań teoretycznych i badań. Temat rozprawy dla mnie jest nie tylko interesujący, ale bardzo aktualny.

Po temacie pracy, określonym w tytule można odnieść wrażenie, iż proponowana problematyka posiada już bardzo dobrze opracowane zasoby, a wiedza na ten temat jest relatywnie bogata i w przeważającej mierze opiera się na zweryfikowanych empirycznie diagnozach, które odróżniają czynniki mające wpływ na jakość pełnionych ról rodzicielskich i nauczycielskich, nie bardziej mylnego z uwagi na dynamizm przeobrażeń, oraz

dezorganizację tych ról wywoływanych różnymi czynnikami, dlatego tym wartościowsza w mojej oceni wydaje się przedłożona praca.

Proponowane rozważania są nadto istotne z uwagi na społeczny, cywilizacyjno-kulturowy kontekst konstruowania tożsamości dzieci, w epoce tzw. płynnej nowoczesności, kiedy według Zygmunta Baumana, „*nadszedł czas roztapiania wzorców zależności i wzajemnych relacji*” (Bauman, 2000), a jak pisze Zbyszko Melosik, nie ulega wątpliwości, że świat, w którym żyjemy, na przełomie wieków (i tysiącleci) jest zupełnie inny niż ten, który pamiętamy z lat naszego dzieciństwa. Rzeczywistość nie jest już monolityczna i jednoznaczna, lecz niejednorodna i sfragmentaryzowana, pełna tysięcy „małych”, sprzecznych z sobą narracji. Trudno w niej odnaleźć się i trudno ją opisać, a najtrudniej odpowiedzieć na pytania: jak(im) być?, w jaki sposób żyć?, jak wychowywać? (Melosik, 2002).

Warto zaznaczyć, iż zainteresowanie społeczeństwa tego typu problematyką staje się naturalną potrzebą, zarówno wśród ludzi świata nauki, rodziców, nauczycieli, wychowawców. Stwierdzam iż Doktorantka bardzo trafnie i rzetelnie zaplanowała i ujęła swoje rozważania. Przedstawiony problem jest naukowo istotnym. Przez ostatnie lata jednym z istotniejszych w obszarze dyscypliny socjologii edukacji, socjologii rodziny, ale także pedagogiki i jej subdyscyplin pedagogiki rodziny, pedagogiki szkoły i innych dyscyplin, takich jak prawo, w zakresie prawa rodzinnego, działań edukacyjno - wychowawczo - prewencyjno - profilaktycznych. **Stąd uznaję pracę za interesującą, potrzebną, zasługującą na uwagę.**

Podsumowując kryterium ogólne rozprawy, przedstawiana rozprawa podejmuje bardzo istotną problematykę z zakresu socjologii edukacji, rodziny ale też pedagogiki i innych dyscyplin, rozwiązując go w tradycyjnym/klasycznym modelu badań co w konsekwencji doprowadza do realizacji określonego celu.

3. Struktura i podział pracy

Przygotowana i przedstawiona rozprawa doktorska jest bardzo obszerna – liczy 349 stron i 11 załączników w sumie 414 stron. Składa się z trzech części, w skład których wchodzi trzy rozdziały, wstęp, zakończenie, bibliografia. Sama struktura pracy jest wysoce rozbudowana. Każdy rozdział liczy sobie po kilkanaście podrozdziałów.

Część pierwsza, poprzedzona wstępem, stanowi rozważania teoretyczne obejmujące problematykę: charakterystyki środowiska rodzinnego i jego znaczenia w procesie socjalizacyjnym.

Część druga to charakterystyka środowiska szkolnego i jego znaczenia w rozwoju społecznym.

Część trzecia, to prezentacja sytuacji rodzinnej i szkolonej uczniów, w kontekście poziomu kompetencji społecznych w świetle prowadzonych badań. Część tą poprzedzają podstawy metodologiczne badań. Ta część pracy zawiera ponadto zakończenie.

Niezależnie praca zawiera bibliografię, streszczenie w języku polskim i angielskim i wspomniane 11 załączników.

W pierwszym rozdziale części pierwszej zaprezentowano ujęcie definicyjne rodziny, jej role i funkcje w szerokim ujęciu literaturowym (Adamski1982), Brémond i in., 2006, Kowalski 1974, Palmer 2006, Szczepański 1970, Tyszka 1979). Szczególnie pokreślono rolę

i funkcje rodziny i jej wpływ na rozwój społeczny dziecka, a w tym kształtowanie się różnorodnych umiejętności i kompetencji (Banach, Chombart 1971, Maciaszkowa 1980, Matejek 1997, Merton 1982, Ziemska 1987).

Z uwagi na najistotniejsze trwałe układy społeczne jakim są relacje dziecka z matką, a wielkim nieobecny naszych czasów, określanej czasem bez ojców Autorka w kolejnych podrozdziałach szczegółowo prezentuje ujęcie ról rodzicielskich, małżeńskich, rodzinnych w kontekście rozwoju społecznego uczniów (Baran 2009, Dryll 1995, Freisen 2006, Giddens 2005, Gurycka 1990, Kawula 2005, Łukasik 2009, Tyszka 2003, Ziemska 1987 i inni.), nie zapominając o roli dziecka i jej wpływie na socjalizację rodziców.

Autorka nie pominęła zagadnień kluczowych jakimi są: czynniki mające wpływ na jakość pełnionych ról, wdrożenia do ich pełnienia, ich przeobrażeń, wdrożenia do pełnienia ról rodzicielskich i małżeńskich, czy konfliktów roli rodzinnej i zawodowej. Zagadnienia te wydają się być kluczowe w prezentowanej problematyce z uwagi na konfrontację roli rodzinnej z zawodową we współczesnej rzeczywistości.

Z uwagi na przedmiot badań Autorka zaprezentowała znaczenie struktury rodziny, jej rozmiarów i organizacji życia. (liczba posiadanego potomstwa, warunki bytowe, warunki dziecka do nauki, wykształcenie rodziców, status rodziny). Zwieńczeniem rozdziału są podrozdziały poświęcone stylom wychowawczym rodziców i wybranym typologiom postaw rodzicielskich (Biskup-Nowak 1997, Hurlock 1985, Wysocka 2007, Roe 1956).

W mojej ocenie Autorka w tym podrozdziale, dochowując staranności analizy, wyczerpała teoretyczne rozważania wskazując na znaczenie roli rodzicielskiej w rozwoju społecznym uczniów.

Kiedy nasilają się nieprawidłowe postawy rodzicielskie, tworzy się napięta sytuacja rodzinna, nadmiar emocji i problemów nie wpływa pozytywnie na zachowania dziecka, zatem nieprawidłowe postawy rodzicielskie dezintegrują rodzinę, co zaprezentowała Autorka w kolejnym rozdziale. Ani nadmierna koncentracja i ochrona, nadopiekuńczość, nadmierne wymagania, nadmierny rygorizm i kary, ograniczenia, brak konsekwencji i jednolitych reguł, uległość i pobłażliwość, nadmierny liberalizm (Clifford 2006, Cudak 2001, Ilnicka 2008, Jordan 2003, Łobocki 1989, Obłuchowska 1983, Speck 2005, Ziemska 1969), nie sprzyjają kształtowaniu się pożądanym społecznie kompetencji.

Kluczowym w tej części dysertacji jest odniesienie się do charakterystyki niekorzystnej sytuacji rodzinnej w kontekście społecznego rozwoju uczniów (błędy rodzinnej socjalizacji, niewłaściwie pełniona kontrola rodzicielska, zaniedbywanie potrzeb dziecka, słaba więź rodzinna, niewłaściwa atmosfera domu rodzinnego (Obuchowska 2000, Ostrowska, Surzykiewicz 2005, Wagner 2001). Choć zauważa się w tej części pewną skrótowość, powtarzalność rozważań, to zasadniczo są one skierowane na negatywne, przemocowe zachowania rodziców co ma zasadnicze, podstawowe znaczenie w środowisku rodzinnym, i poza nim wpływając na rozwój dzieci.

Istotne podkreślenia jest iż Autorka z konsekwencją dokonuje analizy naprzemiennie. Po charakterystyce niekorzystnych sytuacji, dokonuje kompleksowej analizy korzystnych sytuacji środowiska rodzinnego. Wskazuje na tzw. czynniki chroniące tkwiące w rodzinie (zasoby rodzinne, dobre relacje pomiędzy rodzicami i dziećmi oparte na miłości, demokratycznych zasadach, prawidłowe reprezentowane postawy rodzicielskie, właściwa atmosfera domu rodzinnego, rodzinne więzi rodzinne, rodzinne tradycje i rytuały) (Biskup-

Nowak 1997, Grabowska 1989, Rumpf 2003). **Końcowe podrozdziały rozdziału pierwszego odnoszą się do postawy rodziców wobec nauki, szkoły i nauczycieli, oraz przeobrażenia rodziny. Autorka w tej części podjęła się przedsięwzięcia szerokiej systemowej analizy, co wpisuje się w uniwersalność czynionych rozważań czyniąc je kompletnymi, rzetelnymi i robiącymi wrażenie.**

Warto podkreślać co czynią znawcy przedmiotu (Bochno 2010, Gordon 2000, Harro 1996, Jazurkiewicz 2006, Roland 1993 i inni) iż warunki, to gdzie jest realizowany proces nauczania są kluczowe. Zatem mamy do czynienia z procesami likwidacji małych ośrodków, szkół, a poczuciem potrzebnego bezpieczeństwa jakie dają małe szkoły (Konarzewski 2005). W mojej ocenie drugi rozdział jest konsekwencją przedmiotu badań zawartego w tytule pracy i jest bardzo potrzebny. Rozdział ten jest bardzo rozległy, zawierający trzynaście podrozdziałów. Po podrozdziałach wprowadzających: szkoła jako system społeczny, formalna i nieformalna organizacja szkoły, rola i funkcje szkoły w kontekście rozwoju społecznego, przepisy oświatowe i regulaminy szkolne, oraz tzw. inne czynniki (Bochno, Bochno, 2010, Konarzewski 2005, Sack 2006 i inni), Autorka znana z rzetelności z pierwszej części, kompleksowo przedstawiała poszerzone analizy charakterystyki sytuacji szkolnej uczniów w różnych kontekstach. Rozważania te poprzedza podrozdział poświęcony szkołom nieprawidłowo funkcjonującym (Lis 1992, Kwieciński 1997, Poraj 2005, Trawńska 1997 i inni).

Perspektywa pełnionej roli ucznia nie wynika li tylko z przepisów oświatowych i unormowań wewnętrznych szkoły, jest ona determinowana przez oczekiwania rodziców, nauczycieli, uczniów, grupę rówieśniczą, i inne czynniki na co zwraca uwagę Autorka w kontekście ról wypełnianych prawidłowo i nieprawidłowo. Jakże istotna jest charakterystyka prawidłowo lub nieprawidłowo pełnionych ról szkolnych przez nauczycieli. Całość charakterystyki sytuacji szkolnej uczniów dopełniają treści odnoszące się do perspektywy relacji „uczeń – uczeń”, uczeń – nauczyciel, różnych form komunikacji, stosunków interpersonalnych pomiędzy uczniem i nauczycielem (Gołaszewski 1977, Ilnicka 2003, Karkowska 2005, Olubiński 1991, Sommerfeld 1989, Urban 2001 i inni).

W konkluzji tej części pracy stwierdzam, iż dwa pierwsze rozdziały pracy nasycone są analizą i odwołaniami do wybranych teorii bazowych, problematyka kompetencji społecznych jest obecna w prezentowanych treściach, jednak z uwagi na istotę badań można było ją zgromadzić, zaprezentować w jednym z podrozdziałów. Warte podkreślenia jest, iż Autorka zwracała uwagę na prowadzone już badania dotyczące np. roli ucznia (Olubiński 1991).

W mojej ocenie całą część pierwszą Autorka zaprezentowała w sposób wysoce uporządkowany, syntetyczny i wyczerpujący, strukturalnie poprawny, co umożliwiło w pełni na realizację założenia badawczego.

4. Merytoryczna ocena rozprawy

Autorka podjęła się jak już wspominałem zaprezentowania w mojej ocenie jakże istotnej społecznie problematyki sytuacji rodzinnej i szkolnej uczniów posiadających różny stopień kompetencji społecznych. Zarówno szkoła jak i rodzina została zaprezentowana jako zbiorowości ludzi, mających istotny wpływ na poziom kompetencji społecznych uczniów. Szkoła to zbiorowości w których jednostki wchodzą ze sobą w interakcje (Mikiewicz, 2016),

które są kluczowe do kształtowania kompetencji, a w rodzinie istnieje wiele czynników mających wpływ na kształtowanie kompetencji społecznych dzieci, choćby takie jak: warunki do nauki, atmosfera domu rodzinnego, postawy rodziców i inne.

Doktorantka bardzo trafnie umieściła teoretyczne rozważania w szerokim kontekście wybranych teorii o których wspominałem w pkt. Struktura i podział pracy

W mojej opinii Doktorantka rozważnie wprowadza czytelnika w problematykę, na dwóch poziomach. Jeden stanowi płaszczyznę całokształtu rodziny, drugi poziom to szkoły. Autorka **bardzo trafnie ukazuje dwa wymienione obszary z różnych perspektyw**. Zaczynając klasycznie od definicji, poprzez role, struktury czynniki wprowadza Czytelnika w sytuację całościowego przedmiotu badań.

Ten pierwszy poziom opiera na bardzo dobrej, rzetelnej analizie literaturowej. W mojej ocenie na tle tak bardzo wielu różnorodnych ujęć literaturowych, zabrakło odniesienia się do bardzo licznych danych wtórnych z raportów np. GUS, CBOS, dotyczących rodziny, jej struktury, przeobrażeń, uznawanych wartości i innych charakterystycznych dla polskiej rodziny. W mojej ocenie te twarde dane poddane analizie stanowiłyby uzupełnienie jakości, całości analiz stanowiąc pakiet rzetelnie, dobrze przygotowanych treści obrazujący kompleksowo rodzinę polską i kierunki jej przeobrażeń. Ponadto tą obszerną, rzetelną analizę, warto uzupełnić w perspektywie publikacji o ujęcie rodziny wg. Tomasza Szlendaka (Szlendak, 2020).

Drugi poziom związany jest ze środowiskiem szkolnym. Za wprowadzenie posłużyło ujęcie szkoły jako systemu społecznego i charakterystyka organizacji szkoły, jej funkcji i roli. **Warta podkreślenia jest w mojej ocenie rzetelna charakterystyka środowiska, szkolnego z uwzględnieniem takich cech jak wielkość, lokalizacja, warunki lokalowe szkoły, a następnie charakterystyki sytuacji szkolnej uczniów w zróżnicowanych kontekstach**. W tej obszernej, rzetelnej, analizie można było ująć jeszcze w podrozdziale 10 lub 11. rozdziału drugiego, problematykę misyjności profesji nauczyciela w ujęciu współczesnej pedeutologii np. Jolanty Szempruch (Szempruch 2013).

Zaproponowane i przeprowadzone badania pozwoliły na określenie jaki jest poziom kompetencji badanych uczniów, a następnie ustalenie zależności pomiędzy poziomem kompetencji społecznych, a zmiennymi przyjętymi dla środowiska rodzinnego i szkolnego.

Z analizy danych wynika iż blisko jedna czwarta badanych uczniów 23% cechuje niski poziom kompetencji społecznych, taki sam odsetek badanych cechuje wysoki poziom kompetencji społecznych . Ponad połowę badanych 52,7% cechuje poziom przeciętny. W kategoriach zależności w dodatkowych analizach zauważono iż czynnikami istotnie statystycznymi były warunki ucznia do nauki, atmosfera domu rodzinnego, oraz samopoczucie ucznia na co dzień w domu. W kategorii interesowania się dzieckiem przez matki w zależności do poziomu kompetencji zależność była na granicy istotności.

Autorka w sposób uporządkowany zgodnie z przyjętymi założeniami metodologicznymi w obszernej analizie przedstawiła analizę charakterystyk środowisk i zależności z nimi związanych, a także czynników wpływających na kształtowanie kompetencji społecznych. Zaprezentowana analiza w znaczący sposób wpływa na wartość prakseologiczną pracy. Uzyskane wyniki pozwalają na formułowanie, wskazań, rekomendacji, do działalności edukacyjnej, profilaktycznej, przeciwdziałającej w działalności wychowawczej, edukacyjnej, na co wskazują wnioski Autorki, iż wyższemu poziomowi

kompetencji towarzyszyła lepsza sytuacja rodzinna i szkolna uczniów, natomiast niższemu poziomowi kompetencji gorsza (Doktorat, s. 302). Istotne były relacje z rodzicami, stosunek matki i ojca do dziecka, jak i same warunki do nauki, domowe.

Autorka w analizie odniosła się do przyjętych hipotez. Potwierdziła się pierwsza hipoteza, iż istnieje zależność pomiędzy sytuacją rodzinną, a rozwojem społecznym uczniów, przejawiających się w poziomie nabytych kompetencji społecznych, i że istnieje związek pomiędzy korzystną sytuacją rodzinną uczniów, a wysokim poziomem kompetencji, a także pomiędzy korzystną sytuacją rodzinną uczniów, a niskim poziomem kompetencji.

Potwierdziła się również druga hipoteza, iż istnieje zależność pomiędzy sytuacją szkolną, a rozwojem społecznym uczniów, przejawiających się w poziomie nabytych kompetencji społecznych, i że istnieje związek pomiędzy korzystną sytuacją szkolną uczniów, a wysokim poziomem kompetencji, a także pomiędzy korzystną sytuacją szkolną uczniów, a niskim poziomem kompetencji.

Potwierdziła się hipoteza dotycząca znacznej części szeregu czynników mających wpływ na kształtowanie się kompetencji społecznych związanych z funkcją nauczyciela, szkoły i procesem nauczania.

Hipoteza odnosząca się do wpływu czynników związanych ze środowiskiem szkolnym na zaburzone zachowania potwierdziła się z różnym stopniem nasilenia, za wyjątkiem jednej odnoszącej się do związku stażu nauczyciela z liczbą niepożądanych zachowań.

Interesujące są również wyniki dotyczące charakterystyki nauczycieli, pozytywnie oraz negatywnie postrzeganych przez uczniów. Potwierdziły one hipotezę, iż istnieje szereg cech określających nauczycieli posiadających odpowiednie predyspozycje, bądź zasoby i nauczycieli nie posiadających takich predyspozycji. Godnym podkreślenia jest analiza statystyczna, jej solidność i wielość w pracy.

Wykorzystana w pracy literatura jest obszerna i wystarczająca. W mojej ocenie powinien być jednak charakterystyczny udział literatury zagranicznej, głównie odnoszącej się do rozważań teoretycznych w obszarze rodziny, szkoły, kompetencji. Warto było również sięgnąć do podstaw prawnych z uwagi na problematykę rodziny zawartą w podrozdziale *Przepisy oświatowe i regulaminy szkolne*. We wspomnianej perspektywie publikacyjnej warto poszerzyć udział literatury i unormowań prawnych w pracy.

Całość przedstawionej analizy empirycznej i wnioski jest wysoce poprawna, przedstawiona w sposób rzeczowy, rzetelny.

5. Ocena założeń metodologicznych

Podstawy metodologiczne badań to pierwszy podrozdział rozdziału trzeciego, zawierającego analizy wyników przeprowadzonych badań. Odnajdujemy w nim takie komponenty jak: , cel, przedmiot badań, problemy, hipotezy.

Zarówno przedmiot jak i cel badań odczytujemy w ramach umiejscowienia ich w rozważaniach teoretycznych w odniesieniu do rozległości przedmiotu badań środowiska rodzinnego i szkolnego i ich znaczenia w rozwoju uczniów w kontekście nabytych kompetencji społecznych. Cel badań w moim odczuciu przyjęto za Earl Babbim (Babbi 2004) eksploracja, opis i wyjaśnienie omawianych zjawisk. Warto podkreślić jest w ramach prezentowanej perspektywie naukowej socjologii edukacji, a także pedagogiki wskazania

przez Autorkę celu praktycznego jako wykorzystanie wiedzy z badań do „projektowania i tworzenia działań prewencyjnych oraz naprawczych wobec uczniów, którzy posiadają niższy poziom kompetencji społecznych, oraz tych, którzy wykazują największe zaburzenia w zachowaniu (Doktorat s. 194).

W pracy sformułowano główny i dodatkowy zakres badań. Główny zakres badań odnosił się do porównania sytuacji rodzinnej i szkolnej uczniów wykazujących się wysokim, niskim oraz przeciętnym poziomem kompetencji społecznych. Dodatkowy zakres badań obejmował charakterystykę czynników wpływających na kształtowanie się kompetencji społecznych uczniów z perspektywy nauczycieli, charakterystykę środowiska szkolnego uczniów z perspektywy czynników wpływających na utrudnione nabywanie kompetencji społecznych związane z zaburzonym zachowaniem uczniów, charakterystykę środowiska szkolnego uczniów z perspektywy czynników wpływających na utrudnione nabywanie kompetencji społecznych związane z pozytywnym, lub negatywnym postrzeganiem nauczycieli. Ponadto sformułowano pięć pytań badawczych i pięć hipotez, oraz zmienne które doktorantka określa jako zbiorcze i wskaźniki. W moim odczuciu zabrakło pełnego doprecyzowania tych parametrów. Odnajdujemy je co prawda w charakterystyce narzędzi (kwestionariuszach I, II i III), i w tabeli 3 zmienne, kategorie źródłowe, kategorie przekształcane, nazywając je jednak *Zestawienie wybranych zmiennych, których kategorie źródłowe zostały przekształcone dla potrzeb analizy statystycznej. Źródło własne, jednak sugeruję w perspektywie publikacyjnej, ujęcie zmiennych i wskaźników w sposób bardziej przejrzysty np. tabelarycznie z dookreśleniem ich na zmienne zależne, niezależne, pośredniczące itp.*

W badaniach, jak pisze Doktorantka zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety. Zastosowano narzędzia własne jak i wystandaryzowane – kwestionariusze ankietowe i Kwestionariusz Kompetencji społecznych – Anny Matczak (Doktorat s. 219).

W badaniach zastosowano dobór próby losowy. Badania przeprowadzono wśród 150 uczniów drugich i trzecich klas gimnazjalnych, a także wśród 105 nauczycieli. Badania przeprowadzono w Sosnowcu w Gimnazjum nr 7, 8 oraz 17 (Doktorat s. 223).

Jak pisze Autorka proces badawczy poprzedziły czynności wstępne, następnie przeprowadzono badania wśród uczniów i nauczycieli. Badania były poprzedzone instruktażem w zakresie ich celowości i sposobie wypełniania narzędzi badawczych.

W moim odczuciu niektóre założenia metodologii badań własnych są trochę rozproszone w dystrakcji, co sprawia wrażenie braku uporządkowania np. wykorzystanie w badaniach zależności testem chi kwadrat, ro - Spermana zamieszczono dopiero w teksie analizy.

Doktorantka dokonała trafnego przyjęcia założeń metodologicznych, przeprowadzenia badań i analizy ich wyników, z którego w mojej ocenie wywiązała się bardzo dobrze.

6. Ocena formalnej strony pracy

Przedstawiona praca jest estetycznym wydrukiem którą otrzymałem w formie klasycznej. Strona graficzna, jest klasyczna, determinuje ją przyjęta strategia badawcza. Całość pracy wzbogacona została licznymi elementami statystyki (67 tabel, 26 wykresów).. Dane statyczne ujęte w tabelach i zaprezentowane na wykresach odnoszą się do części

empirycznej i zawierają wartości związane z charakterystyka badanej grupy, poziomu kompetencji społecznych badanych uczniów, charakterystyki środowiska rodzinnego i szkolnego w odniesieniu do wysokiego, przeciętnego oraz niskiego poziomu kompetencji społecznych badanych uczniów, czynników wpływających na utrudnione nabywanie kompetencji społecznych związane z pozytywnym, lub negatywnym postrzeganiem nauczycieli, oraz analizy badań w odniesieniu do hipotez badawczych.

Wszystkie te wymienione elementy są istotne, znacząco, bardzo pozytywnie wpływają na walor poznawczy pracy. Wykonano je niezwykle starannie i pieczołowicie, w sposób zróżnicowany, odpowiednio co do skali, zakresu danych jakie prezentują. Wszystkie tabele, wykresy, posiadają nazwy własne, źródła identyfikacji.

Przypisy bibliograficzne wykonano z należytą starannością i nie budzą zastrzeżeń. Język pracy jest poprawny, jednak w przypadku publikacji w części lub całości do czego gorąco zachęcam Autorkę niezbędne jest wykonanie korekty redakcyjnej. W pracy dominuje literatura krajowa i tłumaczenia. **Strona formalna pracy nie budzi zastrzeżeń, można wnioskować iż Autorka opanowała podstawy pisarstwa naukowego.**

7. Konkluzje

W mojej opinii Pani mgr Edyty Szwedo **przygotowała poznawczo interesującą i naukowo wartościową rozprawę doktorską, wybierając temat aktualny, i o ważnym wychowawczo, społecznym znaczeniu. W pracy starano się zachować należyte proporcje między warstwą teoretyczną i analizą empirycznych wyników.**

Z lektury przedstawionej do oceny rozprawy: zarówno z treści teoretycznych, jak przeprowadzonych analiz – wnioskuję, że Autorka jest dobrym początkującym badaczem. W mojej ocenie włożyła ona wiele starań i wysiłku w przygotowanie i przeprowadzenie badań empirycznych, opracowanie ich wyników oraz sformułowanie naukowo wartościowych konkluzji.

Ogólna ocena rozprawy doktorskiej Pani mgr Edyty Szwedo jest wysoce pozytywna.

Autorka wykazała się dużą wiedzą z zakresu nauk społecznych, a w tym w szczególności wiedzy z zakresu socjologii edukacji, socjologii rodziny, pedagogiki. W mojej ocenie Doktorantka posiada zdolności do ujmowania interdyscyplinarnego problematyki z różnych perspektyw oraz umiejętności do zorganizowania i efektywnego przeprowadzenia badań naukowych, co świadczy o Jej dobrym przygotowaniu do pracy w charakterze pracownika naukowego.

Rozprawa Pani mgr Edyty Szwedo znacząco wzbogaca dotychczasową wiedzę w zakresie sytuacji rodzinnej i szkolnej uczniów w kontekście posiadania przez nich zróżnicowanego stopnia kompetencji, zatem może, winna być, jest przydatna w procesie kształtowania kompetencji w tych kluczowych, podstawowych środowiskach jakim jest rodzina i szkoła, zwiększając szanse na zahamowanie rosnącej liczby przypadków samobójstw, prób samobójczych, niepokojów związanych z obniżeniem nastrojów, depresji, przemocy.

Autorka bardzo trafnie przestawiła problem sytuacji rodzinnej i szkolnej uczniów o różnym poziomie kompetencji społecznych. Zaprezentowane wycinkowe podejście,

dotyczące społeczności wielkowiejskiej, uznają za oryginalne i cenne. Dlatego też bardzo gratuluję Doktorantce i Pani Profesorce jako Promotorce.

Działania edukacyjne zbliżające nas do zwiększanie szans na zahamowanie, spadek liczby przypadków prób samobójczych, samobójstw, wśród uczniów, zachowań problemowych, ryzykownych, a wyposażenie uczniów w kompetencje pozwalające wypełniać coraz to nowe role społeczne, jest zgodne z odpowiadającymi wyzwaniami społecznymi współczesnej epoki profesjonalizmu, Internetu, mediów społecznościowych, epoki nieustannych zmian. **Zatem w mojej ocenie przedstawiona praca stanowi istotny wkład w rozwój teorii oraz praktyki badanego wycinka rzeczywistości społecznej w systemie edukacji, profilaktyki i przeciwdziałania zachowaniom problemowym, ryzykownym.**

Stanowi interesujące studium badawcze. Jeszcze raz podkreślam wskazuje na wysoki poziom wiedzy Autorki z zakresu socjologii wychowania, rodziny jako dyscypliny naukowej, i innych dyscyplin naukowych, oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia przez Nią badań.

Recenzowana rozprawa doktorska odpowiada wymogom określonym w art. 13 pkt. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku (ze zmianami z 22 września 2011 roku) o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki, wnioskuję zatem do Rady Naukowej Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach o dopuszczenie Pani mgr Edyty Szwedo do dalszych etapów przewodu doktorskiego co potwierdzam własnoręcznym podpisem.

Kierownik Katedry Pedagogiki

